THE ISRAELITE PRESS of Western Canada. The only Jewish Newspaper

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 — Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

פורים — א פאָלקס יום-טוב

זינט די מאָדערנע נאציאָנאלע אידייען זיינען ביי אונז אויפגעקומען, זיינען פון א צאָל פון אונזערע פירער און וואָרט-זאָגער געמאכט געוואָרן פארזוכן צו פארקלענערן די באדייטונג פון פורים. פון דעם שטאנדפונקט פון דעם מאָדערנעם נאציאָנאלן אידן איז דאָ זייער פיל אויסצוזעצן קעגן דער מעשה פון פורים, ווי זי ווערט דערציילט אין דער מגילה: עס איז אן אויסדרוק פון אידישן גלות לעבן, פון זיין אָפהייענגיקייט פונ'ם חסד פון מל־כים, — קרענקלאכע דערשיינונגען פונ'ם אידישן לעבן, וועלכע ער זוכט אויסצוווארצלען.

עס זיינען געמאכט געוואָרן פארזוכן אָפּצולייקענען אינגאנצן דעם היסטאָרישן אמת פון דער פורים פאסירונג. געוויסע וויסנשאפטלאכע פאָר־שונגען פון די לעצטע צייטן באשטעטיקן אָבער, אז אמווייניקסטנס זיינען היסטאָריש די וויכטיקערע העלדן פון דער מגילה און דער הינטערגרונט אויף וועלכן די באשריבענע דראמע האט זיך אָפּגעשפּילט.

אָבער ניט געקוקט אויף דעם, איז פורים אויף ווייטער פארבליבן איינער פון די פריילאכסטע אידישע יום טובים, און ער ווערט אָפּגעהיט ביז היינטיקן טאָג ניט ווייניקער, — אן אפשר נאָך מער, — ווי אנדערע, מער אריסטאָקראטישע יום טובים.

ער ווערט געפייערט אומעטום, וואו ס'איז נאָר דאָ א אידיש לעבן. אפילו אין ארץ-ישראל, וואָס איז דער שארפסטער אויסדרוק פונ'ם אידישן נאציאָנאליזם, ווערט פורים געפייערט, — אן מאקע אפשר מיט מער פרייד און מיט מער פאראד, ווי וועלכער ס'איז אנדער יום טוב.

וואָס דער ארשפרונג פון פורים זאָל נים זיין, און וואָס מיר זאָלן ניט האָבן אויסצוזעצן קעגן די העלדן פון דער מגילה אין אָנקלאנג מיט אונזערע מאָדערנע באגריפן, איז אָבער דער יום טוב געפייערט געוואָרן איבער צוויי טויזנט יאָר, און ער איז געווען איינער פון פאלקסטימלאכ־סטע און פריידיקסטע יום-טובים. ער האט געשפּילט א גרויסע ראָל אין פאר־טרייבן דעם יאוש און דעם טרויער פון דער אידישער געטא, און האט באַ־לויכטן מיט א שטראל פון האָפענונג דאָס פינסטערע אידישע לעבן.

דערמיט אליין וואָלט שוין פורים פארדינט זיין השובׂ'ן ארט צווישן די אידישע יום-טובים.

דער ווייץ מארק און די ווייץ פּראָדוקציע

צולב די צרות וואָס קאנאדע און די פאראייניקטע שטאטן האָבן דאָס יאָר מיט מזייער ווייץ, האָט זיך אין די שטאטן שוין אויפגעהויבן א באוועגונג פאר א פארקלענערטער ווייץ-פּראָדוקציע. די פארמערס ווערן אויפגעפאָדערט צו שניידן דעם שטח פון פארזייטע ווייץ אמווייניקסטנס אויף צען פּראָצענט, כדי אויסצומיידן דעם קומענדיקן יאָר א קריזיס ענלאך צו היי-יאָריקן.

אין קאנאדע איז נאָך דערווייל ניטאָ אזא באוועגונג, אָבער מען קאָן זיך פארשטעלן, אז די פארמערס אליין וועלן אָן אויסערלאכער פּראָפּאגאנדע ווי וועלכער ס'איז פון ווייץ. דאָס יאָר האָט זיי זיכער אויבערצייגט מער אייער אין איין געסט". צו ספּעקולירן טיט זייער וואוילזיין אויף דער פּראָ־דוקציע פון ווייץ אליין, אָדער הויפּטזאכלאך אויף ווייץ. זיי וועלן זוכן צו אנטוויקלען מער די אנדערע צווייגן פון לאנדווירטשאפטלאכער פּראָדוקציע וואָס זאָלן זיי קאָנען ארויסהעלפן אין צייט פון נויט.

עס ווערט איצט קלערער ווי ווען עס איז פריער, אז אזא סיסטעם, וואו א גרויסער טייל פון דער באפעלקערונג באזירט זיין וואוילזיין אויף עקספּאָרט, איז ניט פּראקטיש און קאָן פירן צו ערנסטן קריזיס. מיר דאָ קאָנען א סך ווייניקער קאָנקורירן דעם אויסלענדישן מארק, ווי אונזער אייגענעם. און אזוי האָט עס פאסירט, אז די אייראָפּייאישע אומשטענדן האָבן אזוי שווער געווירקט אויף אונזער פארמער, וואָס האָט פּראָדוצירט פאר'ן אייראָפּייאישן מארק, און מיר קאָנען גאָרנישט ניט טאָן ייען דעם.

דער פארמער קאָן אמבעסטן געהאָלפן ווערן, ווען עס זאָל געשאפן ווערן א ברייטערער אינערלאכער מארק פאר זיינע פּראָדוקטן און ער זאָל מער ניט דארפן אזוי אָפהייענען פון אויסלענדישן מארק. דערצו איז נויטיק, אז אונזער שטאָטיקע באפעלקערונג זאָל וואקסן, וואָס קאָן דערגרייכט ווערן בלויז דורך א געהעריקער אימיגראציע פּאָליטיק.

די פארמערס דארפן אזוי זיין די ערשטע צו פארלאנגען א גרעסערע איינוואנדערונג, — אן דוקא א שטאָטיקע איינוואנדערונג, וואָס זאָל בויען נייע אינדוסטריעס און אזוי שאפן א לאָקאלן מארק פאר דעם פארמערס פּראָדוקטן, און אגב אויך שוין מאכן ביליקער די פאבריצירטע פּראָדוקטן פאר'ן פארמער.

די רבנים און די כותל מערבי פראגע

אין פאריז קומט קירצלאך פאר א באראטונג פון רבנים איבער דער כותל-מערבי פראגע. די באראטונג איז פארגרופן פונ'ם פאריזער רב הכולל, רבי לעווי, און, כאָטש מיר זיינען ניט אינפאָרמירט וועגן דעם באראקטער און צילן פון דער באראטונג, שטעלן מיר זיך פאָר, אז די רבנים האָבן בדעה צו פארמולירן דאָ זייערע פּאָדערונגען בנוגע דעם כותל-מערבי.

מיר פראשטייען גאנץ גוט, אז ווען מען זאָל ארויסגיין פונ'ם שטאנד־פונקט פון רעכט און יושר, קאָנען די רבנים שטעלן גאנץ הויכע פּאָדערונ־גען. דער כותל מערבי איז א אידישע הייליקייט, — די איינציקע, וואָס איז נאָך ניט פארכאפּט געוואָרן פון אימעצן אנדערש, און זיי קאָנען דעם פולשטענדיקן באזיץ פון דער דאָזיקער הייליקייט.

ליידער פירט זיך ניט די וועלט מיט יושר, און מיר ווייסן גאנץ גוט, אז מיר מוזן אויסדינגען א טייל פון די זאכן וואָס עס קומען אונז אויפ'ן חשבון פון אנדערע. קריגן מיר א הנחה אויף זיין געביט, מוזן מיר פאר דעם מקריב זיין אינזערע אנדערע פּאָדערונגען.

דער כותל מערבי איז אפילו פונ'ם שטאנדפונקט פון דעם פרומסטן אידן ניט קיין עיקר פון זיין אמונה. מיר האָבן א סך פּאָדערונגען, וואָס האָבן א שייכות צום אויפבוי פון ארץ-ישראל ווי א אידיש לאנד, און א טייל פון זיי מוזן מיר מקריב זיין, כדי צו דערגרייכן די אנדערע. מיר דארפן דערפאר עקשנות'דיק פאָדערן בלויז דאָס, וואָס איז לעבנס-נויטיק פאר אונ־זער ארבעט. ווען אונזער הויפּט ציל וועט דערגרייכט ווערן, וועט פאר אונז שוין ווערן לייכטער די קלענערע דערגרייכונגען.

די כותל מערבי פראגע איז געווען א גוטער מיטל פאר די אידישע שונאים, ווייל מיט איר האָבן זיי געקאָנט שפּילן אויף די רעליגיעזע געפילן פון די פאנאטישע אראבער. דער מיטל דארף ארויסגערייסן ווערן פון זיינע הענט. די רבנים, וואָס האָבן די גרעסטע שייכות צו דער פראגע, וועלן טאָן א גוטע זאך, ווען זיי וועלן איינשטימען צו גיין אויף הנחות אין דער כותל מערבי פראגע.

צי וועט דער פארטריבענער קרוין-פּרינץ קאראל זיך צוריקערן קיין רומעניע?

פון י. יעווין

די רומענישע אויפמערקזאמקייט ווענדט די פולע אויפמערקזאמקייט דעם פערטן יאָרצייט זינט דעם אבדיקציע פון דעם פּרינץ קאראל, וואָס איז פארגעקומען, ווי באוואוסט דעם פערטן יאנוואר 1926. אלס אויסרעד דערצו האָבן געדינט די קלאגנען אז דער פּרינץ ניקאָלאי זאָל האָבן דערלאנגט אין דעמיסיע און אז עס אנשטייט אזוי ארום ווידער די פראגע אז די אלמנה הענינן מאריא זאָל אריינטרעטן אין דער רעגענץ. אזוי ווי אבער די קאָנסטיטוציע זעט פאר, אז קיין פּרינץ קאָנען ניט ירשה'נען דעם טראָן אין די דינאסטישע פראגע ווידע רגעוואָר־רען אקטועל.

צו די דאָזיקע פּאָליטישע סיבות קו־מען צו נאָך וויכטיקע משפחה אורזאכן. ווי עס איז באוואוסט, לעבט דער פאר־טריבענער קרוין-פּרינץ אין פאריז מיט זיין געליבטער לופּעסקו — א וואונדער שיינער אידישער טאכטער. פילע פון זיי־נע פריינט האָבן געפּרואווט אויף אים צו ווירקן אז ער זאָל אוועקווארפן די געליב־טע זיינע אָדער זיין צוריקערן צו זיין פאָרוי און זון — אבער אומזיסט. די בראָטאָ־נו צייטונגען מעלדן אין נאָמען פונ'ם פּראָפ. יאראנא, אז ווען דער לעצטער האט מיט צוויי יאָר צוריק פארגעלייגט דעם פּרינץ זיך צוריקערן קיין רומעניע, האט דער לעצטער געענטפערט אז ער קאָן עס טאָן נאָר בתנאי אז מען זאָל אים דער־לויבן צו קומען צוזאמען מיט זיין פרוי לופּעסקו. דאָס האָט געפירט דערצו, אז דער אונטערהאנדלונגען זיינען איבערגע־ריסן געוואָרן און אז דער פּרינץ האָט גע־שיקט א גט דער פּרינצעסן יעלענא — דער מוטער פונ'ם מיטדעריקן קעניג.

דער דאָזיקער פלאנטער פון פאמיליע 'טראגעדיעס און פארטייאישע אמביציעס איז געוואָרן איצט אן ענין פון דער נאט. דער טויט פונ'ם רעגענט און דער אופּ־ווי אזוי זיין פּלאן באזעצט געוואָרן דעם לעצטן אקטאבער האָט געבראכט צום גע־דאנק צו רעוויזירן דעם אקט פון פערטן יאנוואר. די קלאגנען וועגן דער מעגלא־כער דעמיסיע פונ'ם פּרינץ רעגענט ניי קאָראי האָבן נאָך מער צוגעשפּיצט די דינאסטישע פּראָבלעם און זי ארויסגע־ריקט אויפ'ן פאָרערגרונט פונ'ם פּאָלי־טישן לעבן.

פון די וואונשן פון דער רעגירונג, אדער פונ'ם קאבינעט.

צוויי וויכטיקע רעזאָלוציעס

דעם ערשטן מאנאט נאָך דער דערעפע־צונג פון דעם פארלאמענט, זיינען דריי טעג פון דער וואָך אָפּגעגעבן געוואָרן די פּרוויואטע מיטגלידער אריינצובריינגען די צוועגן וואָס זיי שלאָגן פאר און רעזאָלו־ציעס. אין אונזער ווינקל פון דער "האוז" וואו די פארמער און ארבעטער מיטגלי־דער געפינען זיך, נוצן מיר אויס געוויינט־לאך די פויע דעקט אונזערע, אזוי אז פון די 22 רעזאָלוציעס וואָס שטייען איצט אויף דער טאגעס אָרדענונג, זיינען נאָ־צע 13 אריינגעטראָגן געוואָרן פון די מיט־גלידער פון די אומאָפּהייענגיקע גרופּעס. די דאָזיקע רעזאָלוציעס שליסן איין פיקע פארשיידענע פראגעס און באהאנדלען אינטערעסאנטע און וויכטיקע פארשאנג־צווייז פון די דאָזיקע רעזאָלוציעס זיינען דיסקוטירט געוואָרן לעצטע וואָך: וועגן געזונט און וועגן פרידן. די ערשטע איז פארגעבראכט געוואָרן פון מר. ה. ספּענ־סער, איינער פון די פארמער מיטגלידער, און די צווייטע פון מיט אנגעס מעקפּעיל.

ביידע פראגעס האָבן ארויסגערופן לאנ־גע דיסקוסיעס און די רעגירונג האָט זיך אויסגעדריקט צו גונסטן זיי. אין אלגע־מיין רופן ארויס אונזערע רעזאָלוציעס גרויס אינטערעס און סימפּאטיע, אבער ניט מער. אזוי צ. ב. איז די רעזאָלוציע פון מיט מעקפּעיל איבערגעגעבן געוואָרן צו דער קאָמיסיע פאר אינטערנאציאָנאלע אנגעלעגענהייט, וואָס דאָס מיינט, אז מיר וועלן האָבן וויטער דיסקוסיעס און מיט־נעפיל.

שלאָגט פאָר צו גרינדן רעגירונגס אנ־שטאלטן פאר מעדיצינישער הילף

מר. ספּענסער'ס רעזאָלוציע באהאנדלט די פראגע פון אויפשטעלן רעגירונגס גע־זונטס אנשטאלטן. איבער דעם גאנצן לאנד. די פּראָווינץ אלבערטא האָט שוין אזעלכע מערערע געזונטס-אנשטאלטן און פארשידענע טיילן פון אר פּראָווינץ, אז די דאָזיקע מעדיצינישע ארגאניזאציעס, וואָס רייזן ארום איבער זייער נעגנט האָבן אויפגעטאָן א זייער וויכטיקע ארבעט אי־בערהויפּט פון א הערציערישן כאראק־טער. קיין צווייפל ניט אז די איינפירונג אזעלכע מעדיצינישע סטאנציעס אין די אנדערע טייל פון קאנאדע וואָלטן א סך געהאָלפן און דער צוועק פון דעם פאר־שלאג איז, אז די פּערעראלע רעגירונג זאָל שטיצן פינאנציעל און דערמוטיקן די אר־גאניזירונג פון אזעלכע ארגאניזאציעס אין אנדערע טיילן פון דעם לאנד.

ווען אזעלכע פארשלאגן וואָס טראָגן א סאציאלן כאראקטער קומען פאָר'ן פאר־לאמענט, באהאלט זיך די רעגירונג הינ־טער די פאָרארדנונגען פון דעם "בריטיש נאָרד אמעריקע אקט" (קאנאדע קאָנ־סטיטוציע), וועלכע לויטעט, אז אזעלכע פראגעס מיין פארהאנדלט ווערן פון די פאָראווינציעלע רעגירונגען; און אזוי ארום דריקט אויס די רעגירונג איר טיפן מיס־געפיל מיט דעם פּרינציפּ פון דער רעזאָ־לוציע, אבער צו דער זעלבער צייט דער־קלערט זי זיך מאכטלאָז . . .

די שטעלונג פון די קאָנסערוואטיוון

די קאָנסערוואטיוון פארטיי האָט זיך ארויסגעווייזן צו זיין זייער טעטיק, באזונ־דערס אויף צוויי געביטן: די פּענסיע פאר די צוריקגעקומענע סאלדאטן און די איפּאטרטאציע פון פּוטער פון ניי־ז־לאנד. לויט זייערע פארהאנדלונגען פון די דאָזיקע מעדיצינישע סטאנציעס אין די אנדערע טייל פון קאנאדע וואָלטן א סך געהאָלפן און דער צוועק פון דעם פאר־שלאג איז, אז די פּערעראלע רעגירונג זאָל שטיצן פינאנציעל און דערמוטיקן די אר־גאניזירונג פון אזעלכע ארגאניזאציעס אין אנדערע טיילן פון דעם לאנד.

ווען אזעלכע פארשלאגן וואָס טראָגן א סאציאלן כאראקטער קומען פאָר'ן פאר־לאמענט, באהאלט זיך די רעגירונג הינ־טער די פאָרארדנונגען פון דעם "בריטיש נאָרד אמעריקע אקט" (קאנאדע קאָנ־סטיטוציע), וועלכע לויטעט, אז אזעלכע פראגעס מיין פארהאנדלט ווערן פון די פאָראווינציעלע רעגירונגען; און אזוי ארום דריקט אויס די רעגירונג איר טיפן מיס־געפיל מיט דעם פּרינציפּ פון דער רעזאָ־לוציע, אבער צו דער זעלבער צייט דער־קלערט זי זיך מאכטלאָז . . .

די שטעלונג פון די קאָנסערוואטיוון

די קאָנסערוואטיוון פארטיי האָט זיך ארויסגעווייזן צו זיין זייער טעטיק, באזונ־דערס אויף צוויי געביטן: די פּענסיע פאר די צוריקגעקומענע סאלדאטן און די איפּאטרטאציע פון פּוטער פון ניי־ז־לאנד. לויט זייערע פארהאנדלונגען פון די דאָזיקע פראגן וואָלטן מיר אפשטאנען אז די קאָנסערוואטיוון פארטיי דערוואר־טעט אז עלעקשאנס זאָלן פארקומען נאָך מיי יאָר.

די פראגעס אין באצוג צו די צוריקגע־קומענע סאלדאטן איז אלעמאל פארהאנ־דעלט געוואָרן מיט דער גרעסטער אויפ־מערקזאמקייט. מצד אלע ריכטונגען פון פארלאמענט, און ערשט ניט לאנג צוריק אויף דער זיצונג פון 1928, איז אנגענו־מען געוואָרן א געזעץ, וואָס איז פול־שטענדיק פאר אונטערשטיצן די סאלדאָ־טען וואָס זיינען צוריקגעקומען. דער דאָ־זיקער מעדיצינישער ארגאניזאציעס, וואָס רייזן ארום איבער זייער נעגנט האָבן אויפגעטאָן א זייער וויכטיקע ארבעט אי־בערהויפּט פון א הערציערישן כאראק־טער. קיין צווייפל ניט אז די איינפירונג אזעלכ